WYNIA'S WEEK

Verstandige maatregelen om uit de stikstoflockdown te komen kunnen door activistische rechters onklaar worden gemaakt

Door Arnout Jaspers - 18 mei 2024
Geplaatst in Rechtspraak - Regeerakkoord - Stikstof

We kunnen even met popcorn op de bank achteroverleunen, totdat alle haters en slechte verliezers op links uitgeraasd zijn. Maandenlang wisten ze zeker dat er niks van terecht ging komen, van een centrum-rechts kabinet, en nu het dan toch gebeurt, is de ontsteltenis en verontwaardiging komisch om aan te zien.

Maar na dit korte intermezzo met politiek entertainment moet het gewoon weer over de inhoud gaan. Ook een centrum-rechts kabinet moet opereren binnen smalle marges, en dreigt te maken te krijgen met hetzelfde bestuurlijke en juridische drijfzand waar vorige kabinetten in vast liepen.

Juridisch houdbaar

Bijvoorbeeld: in het regeerakkoord dat de vier partijen PVV, VVD, NSC en BBB sloten, staan in hoofdstuk 4 ('Een goede toekomst voor land- en tuinbouw en visserij, voor voedselzekerheid, voor natuur') allerlei zinnige beleidsvoornemens, maar met telkens de bezwering, dat dit 'juridisch houdbaar' moet zijn.

Stel, een Pool of Griek leest dit regeerakkoord. Die zal zich afvragen: spreekt het niet bijna vanzelf, dat als een democratisch gekozen regering maatregelen neemt die door het parlement worden goedgekeurd, deze 'juridisch houdbaar' zijn?

Helaas spreekt dat in Nederland allerminst vanzelf. Dit land is in de afgelopen jaren in toenemende

Verstandige maatregelen om uit de stikstoflockdown te komen kunnen door activistische rechters onklaar worden gemaakt

mate geregeerd door een combine van actiegroepen en activistische rechters, die de ene na de andere crisis veroorzaakt hebben.

In het geval van landbouw en natuur gaat het vooral over de Raad van State, een organisatie met een januskop: hun afdeling advisering beoordeelt van te voren – verplicht – elk wetsvoorstel van de regering, maar als dit dan na de volgens haar noodzakelijke aanpassingen door het parlement wordt goedgekeurd, schiet de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State zo'n wet net zo makkelijk weer af zodra een actiegroep daar campagne tegen voert.

Drie maatregelen

Zo is het PAS (Programma Aanpak Stikstof) in 2019 door de Raad van State juridisch onhoudbaar verklaard, waardoor we nu nog steeds met absurd restrictieve stikstofregels en stikstoflockdowns opgescheept zitten.

Deze nieuwe coalitie wil Nederland uit de stikstoflockdown wrikken door drie concrete maatregelen:

- het computermodel Aerius – dat de bijdrage van individuele bedrijven aan de stikstofdepositie op een Natura-2000 gebied pretendeert te berekenen, maar dat in feite niet kan – niet meer gebruiken.
- de Kritische Depositiewaarde Waarde (KDW) uit de wet halen. De KDW is een theoretische grens aan de stikstofdepositie (in kilo's stikstof per hectare per jaar), waarboven schade door stikstof aan gevoelige natuur 'niet kan worden uitgesloten', zodat de rechter in zo'n gebied alle activiteiten kan verbieden die nog enige stikstof uitstoten. Bewijs dat de stikstof die in zo'n gebied neerslaat inderdaad nadelig is voor de natuur ter plekke is niet nodig als de KDW overschreden wordt.
- de grenswaarde voor stikstofdepositie, die bepaalt wanneer een bedrijf vergunningsplichtig wordt bij nieuwe voorgenomen (bouw)activiteiten, wordt opgetrokken van de absurd lage 0,07 gram per hectare per jaar nu, naar 14 gram. Strikt genomen is 14 gram nog steeds extreem laag; Duitsland hanteert een grenswaarde van 200 gram, en andere EU-landen zijn nog soepeler.

'Afrekenbare stoffenbalans'

Eigenlijk impliceert het afschaffen van Aerius ook de twee andere maatregelen. Immers, de KDW in een Natura-2000 gebied wordt met Aerius berekend (niet gemeten), en of een bouwproject of uitbreiding van een bedrijf meer stikstofdepositie veroorzaakt dan de (onmeetbaar lage) grenswaarde, wordt ook uitgerekend door Aerius. Zonder Aerius valt de bodem uit het hele waansysteem van de huidige stikstofregelgeving omtrent Natura-2000 gebieden.

In plaats daarvan wil deze coalitie een 'afrekenbare stoffenbalans' invoeren: een systeem waarbij elk bedrijf zelf zijn totale uitstoot van stikstof (NOx, NH3) berekent, op grond van de stoffen die het bedrijf in- en uitgaan, zoals (kunst)mest, brandstof, aardgas en eindproducten. Onder de nationale

Verstandige maatregelen om uit de stikstoflockdown te komen kunnen door activistische rechters onklaar worden gemaakt

doelstelling voor stikstofreductie per sector, krijgt elk bedrijf dan een maximale uitstoot voorgeschreven, waar het naar eigen inzicht aan kan voldoen.

Het voorzorgsbeginsel

Dat klinkt allemaal verstandig, maar van allevier deze maatregelen wordt expliciet gezegd dat ze 'juridisch houdbaar' moeten zijn, en de nieuwe grenswaarde moet ook nog 'juridisch geborgd' worden. Hoe denken ze dat te gaan doen? De PAS-wetgeving was ook voor invoering voorgelegd aan de Raad van State, dus 'juridisch houdbaar' verklaard, maar dat hielp niks toen Johan Vollenbroek er bij de Raad van State tegen ging procederen.

De kern van het probleem is, dat de Raad van State – en Nederlandse rechters in het algemeen – zich het recht voorbehouden om alle wetenschappelijke bewijs terzijde te schuiven met een beroep op het voorzorgsbeginsel. Als in de nieuwe wet een grenswaarde van 14 gram staat, omdat wetenschappelijk is aangetoond dat 14 gram (één forse hondendrol per hectare per jaar) veel te weinig is om een meetbare invloed op de natuur te hebben, dan draaien ze als het zo uitkomt de bewijslast om, en zeggen dat niet 100 procent zeker bewezen is dat 14 gram helemaal niets doet, dus halen ze een streep door die grenswaarde.

Iets dergelijks is onlangs weer gebeurd, toen een rechter op instigatie van een groep bezorgde omwonenden het gebruik van wettelijk toegestane bestrijdingsmiddelen bij de teelt van lelies toch verbood. Stapels wetenschappelijk onderzoek dat dit gebruik van deze bestrijdingsmiddellen geen kwaad kan voor mens en milieu werden genegeerd ten faveure van het voorzorgsbeginsel: 'je weet maar nooit wat we allemaal nog niet weten'.

Het idee dat je wetten 'juridisch houdbaar' kunt maken tegen zulke rechters doet me denken aan de bordjes 'Stop voor rood' die sommige gemeentes een aantal jaren geleden onder hun stoplichten ophingen. Er staat gewoon in de wet dat je moet stoppen voor een rood verkeerslicht, en de praktijk leert dat een deel van de mensen dat niet doet. Die mensen weten best dat dit in strijd is met de wet, dus wat denk je dan te bereiken met zo'n pathetisch bordje dat geen enkele wettelijke status heeft?

Als regering en parlement in de wet zetten dat de grenswaarde voor vergunningsplicht 14 gram is, dan is dat de wet die de rechter zou moeten toepassen. Is dan het idee dat je zo'n wet juridisch houdbaarder maakt tegen activistische rechters door expliciet in die wet te zetten dat de rechter niet van die grenswaarde af mag wijken?

Het wordt nog een helse klus

Zoals ook bij het PAS gebeurd is, kan zo'n rechter simpelweg poneren dat de 14 gram in strijd is met de Europese natuurbeschermingswet (de Vogel- en Habitatrichtlijn), en dan die hele wet buiten werking stellen. Althans, persoonlijk denk ik dat dit niet kan, maar rechters in Nederland denken van wel, en tot nu toe heeft de overheid ze daarin altijd braaf gevolgd. Terwijl rechters in Duitsland dat niet in hun hoofd zouden halen, omdat lidstaten in grote mate autonoom zijn in het uitvoeren van

Verstandige maatregelen om uit de stikstoflockdown te komen kunnen door activistische rechters onklaar worden gemaakt

Europese richtlijnen.

En dit is dan alleen nog maar het stikstofdossier. De rechterlijke macht, ambtenaren op de ministeries, lokale overheden en uitvoeringsinstanties zitten vol met mensen die zichzelf wijs hebben laten maken dat met het aantreden van dit kabinet de duivel los gaat. Het wordt nog een helse klus om tegen die weerstand in zaken echt in beweging te krijgen.

*Wetenschapsjournalist **Arnout Jaspers** schreef de bestseller **De Stikstoffuik**. Deze zomer verschijnt zijn nieuwe boek, over energietransitie in Nederland. Informatie voor media en boekhandel: info@blauwburgwal.nl*

Wynia's Week** viert het vijfjarig bestaan. Wynia's Week wordt mogelijk gemaakt door de vrijwillig betaalde abonnementen van de lezers, kijkers en luisteraars. **Doet u al mee?